

TRANSHUMANIZAM – UNAPRJEĐENJE ILI DEKONSTRUKCIJA ČOVJEKA

Nikola Milanović

Srednja škola

RAZRED: ČETVRTI (IV.)

Nastavna tema: Izazovi suvremenoga razvoja znanosti i društva

Nastavna podtema: Transhumanizam – unaprjeđenje ili dekonstrukcija čovjeka (SŠ KV D.4.3. SŠ KV C.4.2.)

Odgojno-obrazovni ishodi:

- učenik/ca prepoznaje glavne odrednice transhumanizma
- učenik/ca analizira naučavanje transhumanističkog pokreta
- učenik/ca zauzima stav prema transhumanističkom materijalističkom redukcionizmu

Metodički pristup: predavačko-heuristički

Oblici rada: frontalni, pojedinačni, rad u parovima, rad u skupini

Nastavne metode: izlaganje, razgovor, gledanje slika i videozapisa, rad na tekstu, istraživanje, usmeno i pismeno izražavanje, anketa

Nastavna sredstva i pomagala: članak D. Šehića „Transhumanizam kao proizvod čovjekove kreativnosti ili dekonstrukcija čovjeka kao Božjega stvorenja“, doktorska disertacija Odilona G. Singba „Teološko-bioetičko vrjednovanje transhumanističke antropologije“, članak L. Furjanica „Transhumanizam – filozofska osnova“, bilježnica, projektor, slike, listići s tekstovima i zadacima, lista za samoprocjenu

STRUKTURA I TIJEK SATA

1. Molitveni početak

Molitva pape Ivana Pavla kojom je cijeli svijet povjerio i posvetio Bezgrešnom Srcu Marijinu:

„O Majko pojedinaca i naroda, ti koja poznaješ sve patnje i nade, ti koja imaš majčinsku svijest o svim borbama između dobra i zla, svijetla i tame, koje pogađaju suvremeni svijet, prihvati vapaj koji mi, potaknuti Duhom Svetim, izravno upućujemo tvojem Srcu.

- Od gladi i rata, izbavi nas!
- Od svake vrste nepravde u društvu, izbavi nas!
- Od spremnosti za kršenje Božjih zapovijedi, izbavi nas!
- Od pokušaja da u srcima ljudi ugušimo samu Božju istinu, izbavi nas!
- Od gubitka svijesti o dobru i zlu, izbavi nas!
- Od grijeha protiv Duha Svetog, izbavi nas!

Bezgrešno Srce! Moli za nas i pomoz nam da pobijedimo zlo koje se tako lako ukorijeni u srca današnjih ljudi. Amen!“

2. Motivacija i uvod u temu

Učenici gledaju kratki video uradak na:

<https://www.youtube.com/watch?v=RVmuU04-X5E> (Pritiskom na dugme CC na dnu ekrana mogu se postaviti hrvatski titlovi.) Vjeroučitelj uvodi učenike u temu postavljajući pitanja:

- Što je transhumanizam?
- Što vam se u transhumanističkom gledanju na svijet sviđa, a što ne?

3. Najava teme

Čovjek kroz cijelu povijest nastoji poboljšati svoje životne uvjete. Zato je gradio sve sigurnija skloništa, proizvodio sve korisnija oruđa i koristio sve učinkovitije lijekove... Današnjom eksplozijom znanosti civilizacija napreduje golemim koracima, a čini se da je uz civilizacijski moguć čak i trenutni evolucijski iskorak. Mogli bismo kazati da je čovjekova težnja za nadilaženjem samoga sebe i situacije u kojoj se nalazi, u temeljima transhumanističke ideje.

4. Otkrivanje i razumijevanje sadržaja

Vjeroučitelj razgovorom vodi učenike ka otkrivanju glavnih odrednica transhumanizma, dotičući se njegovih loših i potencijalno prihvatljivih strana.

Prema Nicku Bostromu, jednom od glavnih transhumanističkih ideologa, transhumanizam je „intelektualni i kulturni pokret koji utvrđuje mogućnost i poželjnost temeljitog poboljšavanja ljudskog stanja kroz primijenjeni razum, posebice razvijanjem široko dostupnih tehnika koje eliminiraju starenje i uvelike unapređuju ljudske intelektualne, fizičke i psihološke sposobnosti.“ Bostrom dalje navodi da bi transhumanizam obuhvaćao i proučavanje potencijalnih opasnosti koje bi mogle donijeti spomenute tehnologije.

- Je li po vašem mišljenju transhumanizam, ako imamo na umu gornju definiciju, pozitivan ili negativan pokret? Zašto?

Po Bostromu transhumanizam je produžetak humanizma jer je i transhumanistima važna dobrobit čovjeka. Čovjek je važan, a njegov život pa čak i njega samoga možemo značajno poboljšati koristeći najnapredniju tehnologiju. Transhumanisti brane pravo pojedinaca da planiraju i biraju vlastite živote pa neki ljudi mogu odlučiti da ne koriste tehnologiju kako bi se unaprijedili. Bostrom smatra da ubrzanim tempom tehnološkog razvoja ulazimo u potpuno novu povijesnu fazu u kojoj bismo se bliskoj budućnosti mogli suočiti s nevjerojatnim potencijalima umjetne inteligencije, novim vrstama kognitivnih alata, molekularnom nanotehnologijom, tehnologijama kao što su sučelja mozak-računalo i neurofarmakologijom koje bi mogle pojačati ljudsku inteligenciju, povećati emocionalno blagostanje i možda čak umnožiti raspon i bogatstvo mogućih emocija.

- Nove tehnologije već donose nevjerojatne promjene u mnogim područjima našega života. Navedite neke promjene!

Snažan utjecaj na transhumanističku misao ima i Darwinovo djelo „Podrijetlo vrsta“, zahvaljujući kojemu je mogućnost da trenutno stanje ljudske vrste nije konačan oblik nego tek jedna od razvojnih faza, postala prilično izvjesna. Zato bi se, prema transhumanistima, i novi evolutivni proces temeljio na namjernoj, a ne na prirodnoj selekciji. Drugim riječima, evolutivni skok bi se uporabom naprednih tehnologija namjerno proizveo, odnosno dogodio bi se u jednom trenu. Transhumanisti i na ljudsku prirodu gledaju kao na nedovršeni evolutivski proizvod koji se po želji može oblikovati. Tako Max More, još jedan istaknuti transhumanist, smatra da je ljudska priroda samo točka na evolutivskom putu, a mi možemo naučiti kako ju preraditi.

- Kakve se potencijalne opasnosti mogu pojaviti ako se ovakvo razmišljanje pokuša realizirati u praksi? Objasnite!

Transhumanisti smatraju da je uz nadogradnju tjelesnih karakteristika potrebno unaprijediti i čovjekove intelektualne sposobnosti. Pri tome bi veliku važnost imala umjetna inteligencija i učitavanje ljudskog uma u računalo. Elon Musk, primjerice, tvrdi da ljudski mozak ne može parirati računalu pa rješenje vidi u njegovom povezivanju s računalom čime bi čovjek nadišao urođena biološka ograničenja.

- Je li ovo dobra zamisao? Zašto?

Transhumanisti govore o napretku i nastoje osigurati kvalitetniji i duži životni vijek. Govore o iskorjenjivanju bolesti pa čak i o mogućnosti da se u potpunosti nadiđe smrt. Svjedoci smo da je čovječanstvo i do sada radilo na povećanju kvalitete života, iskorjenjivanju bolesti i neimaštine, što je za svaku pohvalu.

- Zašto bismo u tom slučaju danas bili protiv jednog ovakvog pokreta?
- Ako možemo u pozitivnom smislu promijeniti ljudske osobine koristeći znanstvena dostignuća na području genetike, biotehnologije, nanotehnologije i sl., zašto to ne bismo uradili?

Kršćanska antropologija čovjeka smatra, slikom Božjom i Božjim sukreatorom, kojemu je povjerena vlast nad zemljom. Čovjek, dakle, nastavlja i sudjeluje u Božjem djelu stvaranja. Transhumanizam mu, međutim, pokušava osigurati poziciju iz koje će imati vlast kreiranja i stvaranja života. No, Bog je jedini kreator života, a čovjek primljeni Božji dar samo prenosi. Čovjek je grijehom narušio odnos s Bogom i upao u stanje 'izgubljenog raja'. Nakon toga kroz cijelu svoju povijest nastoji povratiti izgubljeni raj, a transhumanizam je materijalistički svjetonazor koji upravo to pokušava. Nastoji unutar granica materijalnoga, svijetu donijeti ono što mu je donio sam Bog utjelovljenjem Isusa Krista, otkupljujući čovjeka od grijeha i oslobađajući ga od zla, patnje i smrti. Zato transhumanistička antropologija nastoji znanstveno–tehnoški prevladati čovjekova ograničenja, poboljšavajući ga na fiziološkoj, genskoj, mentalnoj i drugim razinama. Međutim, postavke transhumanističke antropologije ne računaju na temeljno čovjekovo svojstvo – a to je da je čovjek slika Božja. Drugim riječima, transhumanistička antropologija čovjeka reducira na materijalno i slučajno biće, lišavajući ga transcendentne dimenzije. Zato čovjek, sudjelujući u transhumanističkoj kreaciji, sudjeluje i u transformaciji vlastite naravi pod izgovorom nadilaženja ograničenja. To se posebno vidi na zahvatima koji se odnose na poboljšanje čovjekovih fizičkih i intelektualnih sposobnosti kroz spajanje sa strojem, a kasnije i na nestanak tijela jer bi se postojanje prebacilo u svijet informacija. Takvo postbiološko biće time može eliminirati biološke nužnosti poput starenja i smrti, boli i patnje, no...

- Hoće li to i dalje biti ljudsko biće i bi li nas to uopće trebalo zabrinjavati?
- Koliko je realizacija ove zamisli uopće moguća?

5. Istraživački rad

Učenici se dijele u skupine, a zatim proučavaju tekst koji su dobili i u bilježnice pišu odgovore na pitanja koja su postavljena ispod teksta. Svaka skupina izabire predstavnika koji će čitati odgovore na pitanja.

PRVA SKUPINA: Temeljna načela transhumanizma

Transhumanizam možemo definirati kao pokret proizašao iz težnje za stalnim unaprjeđenjem ljudske vrste uz pomoć znanosti i tehnologije, a odnosi se na razvijanje tjelesnih i intelektualnih ljudskih sposobnosti. Prema transhumanističkim ideolozima čovječanstvo nije doseglo kraj svog evolucijskog razvoja, nego se nalazi u njegovoj relativno ranoj fazi. Unaprjeđivanje bi se odnosilo na suzbijanje starenja te razvoj čovjekovih fizičkih, intelektualnih i psiholoških kapaciteta. Nadilaženje ljudskih nedostataka nije samo poželjno već bi to trebala biti čak i moralna obveza ljudskog roda. Neki transhumanisti smatraju da će nam danas dostupna i buduća tehnologija omogućiti radikalnu izmjenu i to ne samo unaprjeđivanjem naših postojećih sposobnosti, nego i stvaranjem potpuno novih mogućnosti koje do sada nismo posjedovali. Transhumanizam teži prožeti sva područja naše zbilje te ne biti usmjeren samo na dobrobit pojedinca nego čovječanstva u cjelini.

Evo nekoliko naglasaka iz tzv. Transhumanističke deklaracije:

„Očekujemo velik utjecaj znanosti i tehnologije u budućnosti. Zamišljamo mogućnost proširenja ljudskog potencijala putem nadilaženja starenja, kognitivnih nedostataka, patnje i ograničenja na planetu Zemlju. (...)“

Prepoznamo da se čovječanstvo suočava s ozbiljnim rizicima, pogotovo od zloupotrebe novih tehnologija. Postoje realistični scenariji koji vode gubitku većine ili čak svega što smatramo vrijednim. Neki od ovih scenarija su drastični, drugi su suptilni. Iako je svaki progres promjena, svaka promjena nije progres. (...)“

Mi zagovaramo dobrobit svih oblika svijesti, uključujući ljude, ne-ljudske životinje i bilo koje buduće umjetne intelekate, modificirane životne forme ili druge inteligencije kojima bi tehnološki i znanstveni napredak tek mogli dati priliku da se pojave.“

- Transhumanizam se snažno naslanja na humanizam jer u središte postavlja čovjeka i brigu za njega. Što vam se čini posebno vrijednim u transhumanističkim težnjama? Zašto?

- Izdvojite jedan potencijalni problem povezan s transhumanizmom. Objasnite zašto to vidite kao problem.

DRUGA SKUPINA: Je li transhumanističko biće rješenje?

Transhumanističko biće je izmjenjivo i tehnološki promjenjivo biće. Svojim rukama od proteza pozvano je kupovati i nadograđivati tehnološke novosti vezane za njegovo tijelo. Pozvano je voditi brigu da mu ruke ili noge ne zakažu, i to tehnološkom nadogradnjom. No, njegove ruke ili noge, nisu zapravo njegove. One pripadaju proizvođaču i podložne su biohakiranju. Drugim riječima, transhumanističko biće je ovisno o programima i pod stalnom je prijetnjom bioterorizma.

Pred njim je sjajni ekran, koji ga ne vodi do dubine ljudskosti i transcendencije. Odvojeno je od stvarnosti jer ostaje u virtualnom svijetu. Pojavom transhumanističke antropologije nismo više u napretku subjekta već u napretku objekta. Naime, takvo biće ne proživljava napredak u sebi samome, već ovlašćuje stroj da napreduje za njega... to je biće nagona i instinkta jer nije prošlo kroz rast i strpljenje što ga zahtijevaju marljivo učenje i razna umijeća. Ono je biće u neprestanom pritiskanju nečega (prekidača, gumba, daljinskog itd.), te nagonski i impulzivno postupa sa svim stvarima.

Zapravo, poboljšani čovjek posredstvom tehnologije vrhunac je umanjenog čovjeka, lišenog ljudskosti. Produženje i optimiranje broja godina ne znače ispunjenje čovjeka u njegovoj ljudskosti i ostvarenje temeljnih čežnji. Posljedično, transhumanističko biće nosi sa sobom neobuzdanu opasnost od samouništenja zbog gubitka ili odsutnosti smisla života. Kod njega je sve tehnološki ispunjeno, optimizirano i poboljšano, a duhovno i egzistencijalno umanjeno i ispražnjeno. Transhumanističko biće odriče se ljudske naravi jer transhumanistička antropologija čovjeka reducira na materijalno i slučajno biće, lišavajući ga duhovno-transcendentne dimenzije. Zato takvo biće postaje neprijatelj svega tradicionalno i esencijalno ljudskoga uvodeći nas u tiraniju biotehnocentrizma.

- Izdvojite bar tri problema koja donosi transhumanističko učenje. Objasnite zašto ste izdvojili baš njih.

TREĆA SKUPINA: Slika Božja ili transhumanističko biće

Svijet polako postaje poprište različitih eksperimenata čiji je cilj poboljšanje čovjeka. To nije ništa novo jer čovjek oduvijek u sebi nosi tu težnju. Novost je u promijeni koja želi odbaciti religiozno poimanje

čovjeka i stvorenog svijeta, a glavni pokretač te novosti nalazi se u neobuzdanoj brzini rasta suvremenih tehnologija. Transhumanizam ne vodi samo radikalnom odbacivanju Boga jer se nastoji realizirati u strogo materijalističkim okvirima, već i razaranju ispravnog poimanja čovjeka i uništenju koncepcije jednakog dostojanstva svih ljudi. Naime, neobuzdanim korištenjem tehnologija dovodi ljudsku vrstu u opasnost da jedna grupa ljudi (transhumanistička kategorija) postane superiorna vrsta.

S druge strane, teološka antropologija uvijek je isticala da pripadnost ljudskoj vrsti znači da subjekt posjeduje nepovredivo dostojanstvo jednako svim drugim ljudskim bićima, bez obzira na njegovo zdravstveno, psihičko i fiziološko stanje. To dostojanstvo dobiva svu svoju puninu i smisao tek u otajstvu Isusa Krista, Bogočovjeka. On je uzeo ljudsko tijelo da bi čovjeku pokazao ljepotu istoga. Postao je čovjekom da bi čovjek ostao čovjek, a ne kiborg, svjestan da su mu korijeni na nebesima, odnosno u Bogu. Uzdignut je na križ da bi čovjeku dokazao da je stvoren za nešto više, ne posredstvom tehnologija, već po ranjivosti ljubavi. Uskrnućem potvrđuje da temeljnu čovjekovu čežnju za besmrtnošću ne ispunjavaju količina i sofisticiranost tehnološkog napretka, već uska povezanost s Bogom živih. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* upozorava da razvoj i ostvarenje novih intelektualnih, znanstvenih i tehnoloških sadržaja znatno doprinose boljitku života na Zemlji. Međutim, ti sadržaji zbog njihove dvojne naravi mogu biti ugrožavajući faktori ako su lišeni povezanosti s Bogom.

- Čovjek budućnosti može postati pravo poprište različitih eksperimenata. Kako gledate na tu mogućnost? Zašto?
- U kojim točkama dolazi do sukoba kršćanskog i transhumanističkog promišljanja? Zašto?

6. Iznošenje rezultata rada

Vjeroučitelj proziva predstavnika prve skupine, a on čita odgovore na postavljena pitanja. Zatim ponavlja postupak s predstavnikom druge i treće skupine.

7. Sinteza i vrednovanje

Transhumanizam možemo definirati kao pokret proizašao iz težnje za stalnim unaprjeđenjem ljudske vrste uz pomoć znanosti i tehnologije, a odnosi se na razvijanje tjelesnih i intelektualnih ljudskih sposobnosti.

Kršćanska antropologija čovjeka smatra slikom Božjom i Božjim sukreatorom. S druge strane, transhumanistička antropologija zanemaruje činjenicu da je čovjek slika Božja pa ga, odričući se ljudske naravi, reducira na materijalno i slučajno biće lišeno duhovno-transcendentne dimenzije. Na taj način, posredstvom tehnologije naizgled poboljšani čovjek vrhunac je umanjenog čovjeka, lišenog svoje temeljne ljudskosti.

Učenici popunjavaju listu za procjenu – samovrednovanje:			
	DA	DJELOMIČNO	NE
Znam definirati transhumanizam			
Mogu nabrojiti pozitivne strane transhumanističkog učenja			
Mogu nabrojiti negativne strane transhumanističkog učenja			
Mogu obrazložiti negativne strane transhumanističkog učenja			
Razumijem važnost ove teme za svakodnevni život			

8. Aktualizacija

Učenici gledaju video uradak na: <https://www.youtube.com/watch?v=pPiusyUAdIs> (Pritiskom na dugme CC na dnu ekrana mogu postaviti hrvatske titlove). Nakon gledanja pišu kratak sastav o video uratku. Zatim trebaju izabrati jednu od ideja o kojima se u uratku govori te ju temeljito obrazložiti (ili bar podrobno opisati).

9. Molitveni završetak

Hvala Ti, Gospodine,

za još jedan sat

proveden Tebi na slavu.

Hvala Ti za sve dobro što si nam danas iskazao,

hvala Ti za pomoć koju si nam pri radu pružao,

hvala Ti za drage ljude koje smo ovdje susreli.

Za sve Ti hvala i neka nas prati Tvoj sveti blagoslov.

Slava Ocu...